

חמודי שי

על התורה והמועדים

הגנינים ורעיונות מחודשים בדרך הדרוש והמוסר בפרשת השבוע | גיליון כ"ז | י"ז בתמוז תשפ"ו

עצת משה להחזירם למוטב

בעניין שבירת הלוחות

שבני ישראל היו כ"כ שקועים בחטא של ע"ז, והפנו עורף להר סיני, ולמעמד הגדול והנורא שהיה שם, ולא היו יכולים לעשות תשובה כשהם עובדים לע"ז, וכופרים במה ששמעו מפיו הגבורה "אנכי ה' אלוקיך", והיו ממש בבחינת "טובל ושרץ בידו".

והנה, בשעה שבני ישראל עבדו את העגל הם אבדו את הכתרים "נעשה ונשמע" כדאיתא בגמ' (שבת פח, א) ופרקו את העול של קבלת התורה. והם לא יכלו לחזור בתשובה מעומק הלב מפני הרע שהיו שקועים בו ובלי התורה כעין דברי האוה"ח הק' (פר' שמות) דבלי תורה א"א לחזור בתשובה אם ח"ו הגיעו לשער הנ' של טומאה, (וכן כתב החת"ס סוף מסכת יומא) דבשער הנ' דטומאה א"א לעשות תשובה אלא בס"ד, דזה נמנע מהאדם לעשות מכוחות עצמו.

המצב היה כך שבנ"י היו שקועים כ"כ בעומק הטומאה שלא היו יכולים לחזור בתשובה מכוחות עצמם ולא היו ראויים לתורה "שהמאור שבה מחזירו למוטב" אז איך אפשר להציל אותם אם אין להם את התורה ולא כוחות מעצמם להתעלות?

משה טיכס עצה היאך לעוררם בתשובה

והנה, תשובה צריך להיות בבחירת הבעל תשובה בעצמו ולכך משה הפועל כמצפון של כלל ישראל וכשליח ציבור היה צריך למצוא עצה על דעת עצמו. משה מצא עצה לעוררם לתשובה ע"י זירוז חיצוני שהיו צריכים ע"י ששבר את הלוחות והכניסם להלם כדי לעורר אותם במעשה דרמטי ומזעזע הזה. הלוחות מסמלים את לב ישראל כמש"כ "כתבם על לוח לבך" (משלי ג, ג) ועצם שבירת הלוחות

בין היתר, הצום, הבכי, והמספד ב"ז בתמוז הוא להתאבל ולקונן על שבירת הלוחות שבא בעקבות חטא העגל, כידוע.

אך ראה זה הפלא, בסיום התורה הקדושה (דברים לד, יב) "ולכל היד החזקה ולכל המורא אשר עשה משה לעיני כל ישראל" ופירש רש"י "לעיני כל ישראל" - שנשא לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר (דברים ט, יז) "ואשכרם לעיניכם" והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר (שמות לד, א) "אשר שברת" - ישר כחך ששברת, עכדה"ק.

הטעם שסיימה התורה עם שבירת הלוחות על פניהם של הדברים זה מסר מאד עצוב, למה בחר רש"י בדברי חז"ל האלו דוקא לסיים את התורה? מה הקשר ל"לעיני כל ישראל"?

איתא בגמרא (שבת פז, א) מה שמשך החליט על דעת עצמו לשבור את הלוחות היה מכח תושבע"פ שהוא דרש ק"ו מהקרבת פסח, שהוא רק אחד מתרי"ג מצוות, והתורה אסרה את הקרבן על מומר, הלוחות שהם בבחינת כל התורה על אחת כמה וכמה.

והקשו התוספות שאין זה ק"ו גמור שבשלמא יש לאסור את קרבן על המומר אבל כאן היה לו לתת להם את התורה ולהחזירם בתשובה.

כשעבדו ע"ז אבדו את הכתרים והיו שקועים בחטא וליישב קושיית התוס' נלענ"ד

עניינים שנתבארו

בעניין שבירת הלוחות ----- הטעם שסיימה התורה ברמז על שבירת הלוחות ----- ההכרח לשבירת הלוחות ----- בזמן שעבדו ע"ז ניטל מהם הכתרים שקבלו בהר סיני ----- שבירת הלוחות לעוררם על מה שעשו ----- בהכאת הסלע רצה לקדש שם שמים בפני ישראל ולא עלתה בידו ----- סמיכות עניינים בין פרשת פנחס לתענית י"ז תמוז ----- מסר לימינו באספקלריית מאורעות שמחת תורה תשפ"ד

היה לשבור את ליבות בני ישראל להחזירם בתשובה

כמש"כ "לב נשבר ונדכא אלוקים לא תבזה" (תהלים נא, יט) וכמאמר הרבי מקוצק זצוקללה"ה "אין שלם מלב שבור".

ובזה ששבר את הלוחות פנו והביטו לעבר משה ולעבר הר סיני ונזכרו במעמד הגדול שנשתכח מהם וזהו "ואשברם לעיניכם" והשינוי מבט הזה מרומז ב"לעיני כל ישראל" - ע"י שבירת הלוחות משה גרם להם להסתכל כלפי הר סיני, ולזכור את מעמד הר סיני, ובזה התעוררו לחזור בתשובה שלמה.

ההימור של משה

באמת משה רבינו חשש שיתן דין וחשבון לאחר מותו כיון שעל דעת עצמו שבר את לוחות הברית שלא היו רכושו הפרטי אלא ממש לוחות של ה' יתברך, כתובים באצבע אלוקים, ובהם ניסים ונפלאות גלויים (כמו מ"ם וסמ"ך שבנס היו עומדים), ואיך עלה בדעתו לשבור אותם הרי זה חילול הקודש, ומחיקת שמות הקדושים, ולא שונה משריפת ספר תורה ח"ו.

והנלענ"ד שאדרבה משה ידע היטב "שהלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים...וכו" ו"מ"ם וסמ"ך בנס היו עומדים" ושכל מציאותם למעלה מן הטבע ולכך עשה חשבון שלא מן ההכרח שיצא דבר רע משבירת הלוחות ואדרבה, היות וכל כוונתו לשם שמים להחזיר את עם ישראל בתשובה הוא קיווה שהקב"ה לא יתן לשום רע לצאת מזה אלא רק תועלת.

כל עצם שבירת הלוחות רק לעיני ישראל
ועלה בדעתי שאולי כל שבירת הלוחות היה באמת רק לעיני ישראל ולא בכל ממדי המציאות ולכך "שברי לוחות מונחים בארון" ואותו ארון עם השברי לוחות היה יוצא עם

ישראל למלחמה ואיתו היו נוצחין, הרי שכוחם קיים! ולאחר זמן ראיתי שזכיתי לכוון לדעת גדולים ע"פ כמה מקורות שמתעדים מעשה נורא ונפלא מרבינו בעל הבית ישראל מגור זצוקללה"ה שרצה לנחם ניצול שואה שאיבד את הכל כפשוטו בשנות הזעם. "הבית ישראל", שגם איבד משפחה בשואה, אמר לאותו פליט השואה: "הרי כתוב בעניין שבירת הלוחות "ואשברם לעיניכם" ו"לעיני כל ישראל" וכל זה למה? הוא ע"פ מה שדרשו רז"ל עה"פ "ויאסור אותו לעיניהם..." (בראשית מב, כד, רש"י שם) שכל מאסר שמעון היה רק הצגה בפני השבטים ושמעון בעצמו קיבל כבוד מלכים ב"מאסר יוסף" וה"נ שבירת הלוחות היה רק לעיני ישראל והלוחות ראשונות בעצמם קיימים בשלמותם. וסיים "הבית ישראל": כמו כן אנחנו חייבים להאמין שכל מה שאיבדנו בשואה היה רק "לעיננו" והכל באמת קיים במקומו...

ועל זה ניחמו הקב"ה ובישרו שהוא לא ייענש על זה אלא אדרבה - אשר שברת" דדרשו חז"ל שכוונתו ית' היה "יישר כחך ששברת" והבטיחו שהוא יהי מנהיג ישראל אחר דור המדבר בכל דור ודור וכן לעתיד לבא, וזה סוד קיומנו. אנחנו מכפרים על חטא העגל עם כל פורעניות שנופל עלינו במשך הדורות, עד שלעתיד לבא לא יישאר שום רושם מהחטא הנורא הזה.

במי מדיכה לא עלתה לו משימתו

אולם כעבור כארבעים שנה "קח את המטה והקהל את העדה אֶתְּךָ וְאֶתְּךָ אֶתְּךָ וְדַבַּרְתָּם אֶל הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמָיו... וַיֵּרָם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיִּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמִטְהוֹ פַּעַמִּים וַיֵּצְאוּ מִיָּם רַבִּים... וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן יֵעַן לֹא הֵאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקֶּהֱלֵ הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם" (במדבר כ, ח-יב)

משה לפי מדרגתו נכשל במשימה לדבר אל הסלע לעיני העם ועי"כ לקדש שם שמים ובזה שהכה

את הסלע
לעיני העם
היה בזה
חילול ה'
ולכך נגזר

עליו שימות במדבר ולא יזכה ליכנס לא"י.

"אמר לו ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתוב (דברים לא-כו) לקוח את ספר התורה הזה, אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע" (בבא בתרא טו, א).

אין ספק שכאשר משה כתב את הפסוקים שמתארים את מיתתו וקבורתו בחו"ל הוא הוריד דמעות על הכישלון שלו שהכה את הסלע לעיני העם וזה מה שגרם לו למות בחו"ל ככל אשר הוא היה כותב מפי הגבורה באותו עת.

הקב"ה ניחם את משה בחתימת התורה ממש "לעיני כל ישראל" לומר לו: משה! היה פעם אחרת שהכית באבן לעיני העם ובזה הצלת אותם לנצח וזה "הגמר חתימה טובה" לתורה הנצחית ולעם הנצח.

שהרי במה זכינו שאפשר לזכות לכפרה גמורה בלי כיליון האומה ח"ו? בזכות שמה שבר את לוחות האבן לעיננו, ועורר אותנו להביט כלפי סיני ולזכור את מעמד הר סיני, זה פתח לנו את שערי התשובה והציל אותנו מהכיליון, ושם אותנו על הדרך לזכות לכפרה גמורה במהרה בימינו, אכיה"ר.

סמיכות עניינים בין פרשת פנחס לתענית י"ז תמוז

צום י"ז בתמוז יוצא סמוך לקריאת פרשת פנחס. וי"ל טעם לשבת בסמיכות בין העניינים האלו על פי מש"כ. הזעזוע הגדול של קנאות פנחס שהיה חוץ למערכת המשפט של ב"ד, וכאילו שפנחס הורה הלכה בפני משה רבינו, ועל הכל הרג נשיא בישראל לעיני העם בכלל ובפני

בני שבטו של אותו נשיא בפרט, מ"מ "מעשה מזעזע זה" שעשה במסירת נפש פעל כפרה ותשובה לעם ישראל, ממש כדוגמת שבירת הלוחות, כנלענ"ד.

הרהורים בעקבות מאורעות שמחת תורה תשפ"ד

הדברי תורה במאמר זה זכיתי לחדש לפני למעלה משש שנים כמאמר לחג שמחת תורה. אולם בעקבות הטרגדיה הנורא שאירע השנה (תשפ"ד), בשמחת תורה, בנפול אויבינו עלינו ועשו בנו טבח וכל מיני עינויים שלא ראינו דוגמתם באכזריות ובכמות הנפגעים מאז השואה האיומה מלפני שמונים שנה, אני חייב הוסיף כמה מילים. המאמר הזה נושא מסר חשוב שצריך להציגו "לעיני כל ישראל" בכל הדורות, ומכש"כ לדור שלנו שעבר שמחת תורה תשפ"ד.

זכינו לפענח את הצפונות שעליהם רמז רש"י ויצא מסר שאפילו במשברים הכי גדולים טמון ההתעוררות והכוח לחזור בתשובה לקום ולהתעודד ולהמשיך לא רק עם שמחה אלא בשמחה דהיינו מכוח השמחה הבא לאחר תשובה מאהבה. וזה סוד שקוראים את הקריאה הזאת בשמחת תורה ומכוח זה מכריזים "חזק חזק ונתחזק!" וממשיכים להתחלה חדשה עם קריאת "בראשית" הרבת משמעות, שמתחילים את התורה מחדש.

ומי יודע אם כוונתי בזה למקצת כוונתו של אאמו"ר זצ"ל שחתם את מכתבו שכתב בתוככי עמק הבכא בשיא נוראות השואה שבו תיעד את כל האכזריות שעבר על עמינו במילים "לעיני כל ישראל".

(המכתב במלואו עם תרגום לעברית מופיע בספר נחמות שי ובהוספות לחמודי שי על ספר שמות.)